

Gemerts dialect

door Wim Vos

In mijn vorig artikel (Gemerts Heem, Jrg.22, 1980, nr.1) vroeg ik om reacties - verklaringen en aanvullingen - op een aantal uitdrukkingen die ik had gekregen van leden van de Boerinnenbond eind 1979. Ik denk dat veel van onze actieve leden hard gewerkt hebben aan de boekjes en aan de tentoonstelling over de oorlog, omdat ik nog niet voldoende reacties heb. In afwachting daarvan een willekeurige greep uit de collectie (in de hoop dat ik hetzelfde al niet eerder gepubliceerd heb !):

1) Niet alle (al of niet gehuwde) moeders weten wie de vader van hun kind is. In het Gemerts kan men dat wat dilicater uitdrukken:

"As che aojt feul pötjes sneuft, wît dam mâr wôr ge aojt niejst". (Ger Tielemans, 21-3-1979).

N.B. Als ik de ene keer "che" spel en de andere keer "ge", is dat geen vergissing. We hadden immers afgesproken de assimilaties te spellen. Klanken kunnen onder invloed

N.B. Als ik de ene keer "che" spel en de andere keer "ge", is dat geen vergissing. We hadden immers afgesproken de assimilaties te spellen. Klanken kunnen onder invloed van voorafgaande of volgende klanken veranderen. Dus "dam" is ook geen vergissing, maar een aanpassing aan "mâr". Ik zal U verder niet vermoeien met deze technische zaken.

2) Veel beeldspraak is ontleend aan de kerk. Als de onderrok van een vrouw afzakte, zei men:

" 't Lôf is langer az de lêëste mis". (Zegsman onbekend, tijdens een ledenvergadering van de heemkundekring, met als

spreker Jan Naaijens, 21-3-1979 opgetekend.)

3) Vraatzucht werd afgestraft met de opmerking:

"'n'm bower ên 'n zôch hébbe noojt chenôch". (zôch = zeug; chenôch = genôch = genoeg) (zie 2).

4) "De snoeptôffel" was de klep van een ouderwetse broek ('n boks). Deze broek werd ook " 'n klepboks" genoemd en verder " 'n boks mî prissenteerblat". Met zo'n "boks" kon je dan op bezoek bij " 'n oope rajtaojch" en dat was dan "d'n zujten inval".

5) Giechelend verlegen meisje ('n dûrske) op de kermis tegen haar vriendin:

"Kiek 's ôf ie kiekt ên as ie kiekt moette nie kiejke". (Zie 2)

6) Het zelfde plezier in het spelen met taal, spreekt uit het grapje:

"Bons, bállie êm balleman", = "baj ons, baj allie êm baj al-leman". (zie 2).

7) Van een kind dat waarschijnlijk niet zo oud zou worden, zei men:

" 't is chin haawkientje".

" 'N Haawkientje" was daarentegen een dochter die maar niet aan de man kon komen. (zie 2).

8) "Dê is me 'ne ridder ïnne", betekent: Dat is een pantoffelheld (zie 2).

9) Van iemand wiens naam ik vergeten ben te noteren, hoorde ik :

"Onze Kris, dê 's krêk 'ng kaoj boek". De betekenis zou zijn: hij doet teatraal, overdreven. Bent U het eens met deze verklaring?

10) "Ik há 't al 'z ob d'm bô's chestôte", betekent: Ik had er al eens op gezinspeeld. Onze zegsman vermoedde dat de beeldspraak ontleend was aan het sexuele leven van de mens (As haj liejcht, liejg ik ing kemissie). (Sjang Hoeymakers, 17-4-1980).

11) Hoewel mijn zegsman, Sjang Hoeymakers, de volgende uit-

drukking in Boekel gehoord heeft, geef ik ze hier toch bij wijze van grote uitzondering. Misschien wordt het in Gemert ook gezegd? Graag inlichtingen!

" 't Hå hârt chegôn (=gegaan). Hîzzik ên Dinter ânîn geskeurt" (Als een koe moeilijk kon kalven en "inscheurde". Ik hoop dat ik niet hoeft uit te leggen wat hier bedoeld wordt met Heeswijk en Dinter, twee dorpen die vlak bij elkaar liggen tussen Veghel en Berlicum ofwel "Balkem").

(Sjang Hoeymakers, 17-4)

12) U kent natuurlijk de uitdrukking:

" T'm blâkke gôn" = erop uit gaan.

Van iemand die oud en versleten is, zegt men:

"Haj kôm't nie mîr zû veul t'm blâkke". (zie 10)

13) Van iemand die helemaal niet kan zingen, zegt men:

"Haj kan zinge az de vûrste kow". (Mevr. Scheepers, 6-1-'78)

14) " 't trekt op de vûrste kow".

Als de staldeur open stond, stond de voorste koe op de tocht. Wordt ook gekscherend gezegd als iemand op de tocht zit in huis. (zie 13).

15) Omstreeks 1920 was de bijnaam van de harmonie volgens Johan van Ansem:

" d'm blékkeren îmmer" (= de blikken emmer)

(via Ad Otten, 19-1-1980).

16) Ook van Ad Otten die het weer van zijn vader, Cor Otten, heeft gehoord:

"Möö-'k in de stüjer" = Mag ik in de schommel (van touw, 'n zîlleke" - met een plank erin). Op de kermis overigens, zo zei Cor Otten, (6-12-1979), stonden "skommels", maar thuis gingen we "stüjere" (=schommelen). Zelf gebruik ik deze uitdrukkingen nðg.

17) "Wðr 'ng kiep kraast, moet se ðk pikke" = Waar je werkt moet je ook te eten krijgen. (Zegsman via Ad Otten, Antoon van den Elsen, 19-1-1980).

18) "Haj luste-n 'm gaer" = Hij dronk graag een borreltje.
(Ad Otten, 19-1-1980)

19) Tenslotte nog wat losse woorden:

a. "Vrint spèk" = Amerikaans spek, vroeger te koop bij de Bfst (zekere Beets, die rond 1925 op het Binderseind woonde). (Ad Otten, 19-1-1980).

b. "gribbele" = vangen van iets dat gegooid wordt, meestal meerdere kleine dingen. (zie 19a)

c. "d'n ânleej" = kennismaking bij nieuwe bureu na een verhuizing. Het tegenovergestelde: "d'n afleej" = afscheid van de oude bureu wanneer men gaat verhuizen. In uitdrukkingen:

"Ik kòm 's ob d'n ânleej".

"Hoenaer (= wanneer) kòdmde 's ob d'n afleej?"

(Jan van Gemert, 19-1-1980, via A.O.)

d. "òrzele" (van kippen) = krabben in de grond op zoek naar voedsel. Az de gront baajte bevròrre-n is, dan kanne de henne nie òrzele".

(Zegsvrouw: Ant van den Elsen-Verbruggen, via zie 19a)

Hebt U aanvullingen, nieuwe uitdrukkingen of woorden, of bent U het niet eens met de verklaring of de uitspraak, laat het dan weten, mondeling, telefonisch of schriftelijk. (Over de spelling hoeft U zich niet druk te maken).

